

ОРГАНІЗАЦІЯ ДИТЯЧОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

ORGANIZATION OF CHILDREN'S TOURISM IN UKRAINE

УДК 911.3.338.48

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct61-4>**Заваріка Г.М.**

д.геогр.н., доцент,
професор кафедри
міжнародної економіки і туризму
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля
Тулєнінова Д.М.
к.е.н., доцент кафедри
міжнародної економіки і туризму
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля

Zavarika Halyna

Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University

Tuleninova Daria

Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University

У статті йдеться про сучасний стан організації дитячого туризму в Україні. Значну увагу приділено аналізу ситуації на сході країни, де діти в більшості своїй узагалі не знають, що таке дитячий туризм. Доведено, що в Україні низький рівень організації дитячого туризму, особливо яскраво простежується нерівність серед дітей із різних регіонів. Установлено, що у постраждалих регіонах унаслідок високого рівня безробіття серед батьків, що поглибило грошову бідність, низького рівня доступу до такої ключової інфраструктури, як охорона здоров'я, стан здоров'я дітей значно погіршився, тому вони потребують першочергової уваги з боку держави, перш за все в плані організації оздоровлення. Зазначено, що водночас у країні розширюється спектр послуг в організації дитячого туризму. Визначено, що головною перешкодою подальшого розвитку стає висока вартість наданих послуг, яку не всі батьки можуть подолати. Запропоновано привернути більшу увагу з боку держави для організації бюджетних поїздок із метою оздоровлення, лікування дітей, туристичних подорожей.

Ключові слова: дитячий туризм, оздоровлення, дозвілля, відпочинок, дитячі заклади оздоровлення.

В статті рассматривается современное состояние организации детского туризма в Украине. Значительное внимание уделено анализу ситуации на востоке страны, где большинство детей вообще не знают, что такое детский туризм. Доказано, что в Украине низкий уровень организации детского туризма, особенно прослеживается неравенство среди детей из разных регионов. Установлено, что в пострадавших регионах из-за высокого уровня безработицы среди родителей, который усилил денежную бедность, и низкого доступа к такой ключевой инфраструктуре, как здравоохранение, состояние здоровья детей значительно ухудшилось, поэтому они требуют приоритетного внимания со стороны государства, прежде всего в плане организации оздоровления. Отмечено, что в то же время в стране расширяется спектр услуг по организации детского туризма. Определено, что основным препятствием для дальнейшего развития является высокая стоимость услуг, которую не все родители могут осилить. Предлагается привлечь больше внимания со стороны государства к организации бюджетных поездок для оздоровления, лечения детей, туристических поездок.

Ключевые слова: детский туризм, оздоровление, досуг, отдых, детские оздоровительные учреждения.

The article examines the current state of Organization of children's tourism in Ukraine. It is established that children's tourism is the most noble branch of the tourism market, which is rapidly and wonderfully developing in various countries of the world, it is a method of harmonious development of children, implemented in the form of entertainment and socially useful activities. It is established that there are certain problems in the processes of organizing children's tourism: limited ranges of tourist products; insufficient infrastructure development; unavailability of children's tours for significant segments of the population; inability of tourism entities to ensure the safety of recreation; low qualification of specialists working with children. Considerable attention is paid to the analysis of the situation in the east of the country, where most children do not know what children's tourism is at all. It was found that in the affected regions, due to the high level of unemployment among parents, which increased monetary poverty, and low access to such key infrastructure as health care, the health status of children has significantly deteriorated. Therefore, they require priority attention from the state, primarily in terms of organizing health improvement. It is noted that at the same time, the country is expanding the range of services for organizing children's tourism. It is determined that the main obstacle to further development is the high cost of services, which not all parents can overcome. It is proposed to draw more attention from the state to the organization of budget trips for Health Improvement, treatment of children, and tourist trips. It is proved that children's tourism is gaining more and more advantages today, as it is a way of active and favorable recreation that supports personal development, health, improves the intellectual and cultural level of the child, and rational use of leisure. Recreational programs for children are also designed to discover talent, they are aimed at developing the younger generation, which in the near future will be potentially the most active in society.

Key words: children's Tourism, Health Improvement, leisure, recreation, children's health facilities.

Постановка проблеми. Відпочинок та оздоровлення дітей – сукупність заходів, що забезпечують розвиток творчих та освітніх здібностей молодого покоління, пов'язані з охороною та зміцненням здоров'я дитини, профілактикою захворювання, заняттями вправами фізичної культури та спорту, формуванням навичок для здорового способу життя, дотриманням правильного режиму харчування та вирішенням проблем із життєдіяльністю у сприятливих умовах навколишнього середовища для виконання санітарно-гігієнічної і санітарно-епідеміологічної вимог.

Окрім користі для здоров'я, відпочинок позитивно впливає на туристичні місцевості та життя населення, його матеріальні й духовні види діяльності, системи цінностей, поведінку та інтерес.

У промисловому регіоні, де відбуваються не дуже великі види туристичної активності, розвиток дитячого відпочинку може призвести до значної зміни у подіях суспільства та культури.

Вплив дитячого туризму на проблеми суспільства переважно має позитивний характер і пов'язаний зі створенням нового робочого місця, відродженням та збереженням традиції, відновленням пам'яток історії та культури, розвитком народних видів творчості, фольклором та ремеслом, створенням природного комплексу і об'єкта з туристичною інфраструктурою, що і викликало інтерес до теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тема дитячого туризму в Україні є достатньо дослідженою. Серед науковців цю тему досліджували:

О.О. Бейдик, К.С. Долгова, О.Ю. Малиновська, С.І. Нікітенко, А.Г. Калініченко, М.В. Плешивцова, Д.В. Чертовська, Н.Н. Коцін та ін. Так, М.М. Мельничук називає дитячий туризм одним з основних елементів економічного розвитку країни, що піднімає досліджуване питання на дуже високий рівень. Водночас дослідник указує, що рівень життя населення та розвиток країни у цілому значною мірою залежать від оздоровлення та організації відпочинку дітей [6, с. 2]. А.А. Федякин наводить різноманітні приклади програм оздоровлення для дітей, які передбачають розвиток особистості дитини, отримання нових навичок та вмінь, які так необхідні у сучасному мобільному світі [7, с. 4].

Однак питання організації дитячого туризму для дітей зі східних регіонів мало досліджено, як і мало висвітлено низку проблем, що уповільнюють його розвиток, тому дослідження цих проблем є вкрай актуальним у сучасних умовах розвитку.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз ситуації з організацією дитячого туризму в Україні. Для досягнення мети вирішено такі завдання:

- досліджено стан питання у постраждалих східних регіонах;
- встановлено сучасний стан організації дитячого відпочинку;
- розглянуто проблеми організації дитячого туризму та можливі шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дитячий туризм сьогодні набуває все більшої популярності, оскільки це спосіб активного та сприятливого відпочинку, який підтримує особистісний розвиток, здоров'я, покращує інтелектуальний та культурний рівень дитини, раціональне використання дозвілля. Рекреаційні програми для дітей також покликані розкрити таланти, вони спрямовані на розвиток підростаючого покоління, яке найближчим часом буде потенційно найактивнішим у суспільстві.

Дитяче дозвілля – найбагатіша галузь туристичного ринку, яка бурхливо та чудово розвивається у різноманітних країнах світу. Дитяча розвага – це метод гармонійного розвитку дітей, реалізований у формі розваг та соціально корисних заходів. Характерною структурою є екскурсійна група, що складається з групи дітей у супроводі керівника та екскурсовода.

До 1990-х років рівень організацій дитячого туризму в Україні був досить високий: майже кожна дитина, навіть із малозабезпеченої родини, могла відвідувати піонерські, медичні та туристичні табори. Державні та корпоративні субсидії були значними: більшість путівок надавалися безкоштовно або вимагали невеликої плати. Унаслідок політичних змін у країні змінилася структура дитячих розваг: студенти отримали можливість поїхати на канікули чи навчання за кордон, а міжнародні дитячі табори та центри стали справжньою альтернативою традиційним піонерським таборам через низькі витрати на проїзд. Відбулося значне скорочення мережі дитячих дошкільних закладів, шкіл, лікарень, закладів культури. Погіршення стану соціальної сфери поселень виникло внаслідок передачі відомчих соціальних об'єктів на баланс місцевих органів влади, які для їх утримання не мали фінансування.

Особливо негативно ця ситуація проявилася у східних регіонах України. Так, за період конфлікту істотно зменшилася кількість об'єктів дитячої туристичної інфраструктури в Донецькій області. Ця тенденція яскраво простежується в таблиці 1 [1], наведеній нижче. Приведені дані показують, що в умовах конфлікту кількість дитячих туристичних об'єктів Донецької області скоротилася у п'ять-шість разів.

Аналогічна ситуація простежується і в Луганській області, що відображено в табл. 2.

За даними ЮНІСЕФ в Україні, конфлікт на Сході України продовжує загрожувати благополуччю дітей у всьому регіоні. Найбільш уразливими із

Таблиця 1

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку в Донецькій області у 2013–2019 рр.

Роки	Кількість закладів, од.		У них місць, од.		Кількість дітей, які перебували у закладах, осіб	
	усього	у тому числі у закладах оздоровлення ¹	Усього	у тому числі у закладах оздоровлення ¹	усього	у тому числі у закладах оздоровлення ¹
2013	1093	61	19107	19107	111590	47752
2014 ¹	590	25	9200	9200	44210	16198
2015 ¹	324	18	5800	5640	24935	10428
2016 ¹	389	20	6825	6470	35363	17916
2017 ¹	421	17	5950	5790	34070	11474
2018 ¹	394	19	6840	6680	38532	18519
2019 ¹	410	11	6890	4340	41020	10703

¹ Без урахування частини тимчасово окупованої території Донецької обл.

Джерело: складено за [1]

Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку в Луганській області в 2013–2019 рр.

Роки	Кількість закладів, од.		У них місць, од.		Кількість дітей, які перебували у закладах, осіб	
	Усього	у тому числі заклади оздоровлення	Усього	у тому числі заклади оздоровлення	Усього	у тому числі заклади оздоровлення
2013	788	36	9720	9720	53558	17036
2014 ¹	193	2	225	225	9836	287
2015 ¹	167	5	1695	1695	9398	2429
2016 ¹	208	6	1935	1815	14323	3858
2017 ¹	214	6	1503	1503	12294	2571
2018 ¹	215	6	1625	1625	12843	2574
2019 ¹	219	6	1985	1985	13163	2642

¹ Без урахування частини тимчасово окупованої території Луганської обл.

Джерело: складено за [2]

цих дітей є ті, хто живе в безпосередній близькості до лінії зіткнення (демаркаційна точка розмежування). На стороні, контрольованій урядом, знаходяться понад 54 тис дітей, що живуть у межах 15 км від контактної лінії. При цьому спеціальною моніторинговою місією ОБСЄ зафіксовано сотні порушень режиму припинення вогню щодня вздовж лінії зіткнення. Місія фіксує наявність мін і боєприпасів, що не розірвалися, таким чином, ці діти наражаються на небезпеку. Фактичний бар'єр для руху транспорту, пошкодження транспортної інфраструктури в багатьох місцях значно послали ізолюваність поселень. Ця ізоляція у поєднанні з продовженням конфлікту, пошкодження інфраструктури та заміновані сільськогосподарські угіддя сприяли різкому зростанню безробіття серед батьків. Високе безробіття поглибило грошову бідність. Ці умови та доступ до такої ключової інфраструктури, як охорона здоров'я, негативно позначилися на стані здоров'я дітей [9].

Понад 42 тис дітей відвідують 290 освітніх установ у межах 15 км контрольованої урядом сторони лінії зіткнення. Школи і дитячі садки відіграють важливу роль в будь-якому співтоваристві, а їх значення в населених пунктах уздовж лінії зіткнення значно зросло у зв'язку з конфліктом. Окрім навчання дітей, школи та дитячі садки є єдиними відносно безпечними місцями, де багато дітей мають безпечну питну воду та опалення взимку [9].

Станом на листопад 2016 р. в країні налічувалося 42 389 дітей у навчальних закладах вздовж лінії зіткнення (15 км). Майже 80% дітей мешкають у Донецькій області і трохи більше 20% – у Луганській області. Майже 15 тис дітей відвідують заклади з 5 км лінії зіткнення і понад 4 900 об'єктів у населених пунктах обстрілюються не рідше двох разів на тиждень протягом жовтня і листопада 2016 р. У межах 5-кілометрової зони населені пункти з більшістю дітей відвідують школи в

Авдіївці (1 479 дітей), Світлодарсько/Миронівсько/Луганська агломерація (1,391) і Щастя (997). У 5–15-кілометровій зоні знаходяться райони з найбільшою кількістю дітей: східні райони Маріуполя (10,651), Торецька (2,808) і Попасної (1 500) [9].

Проведений аналіз стану дітей у постраждалих регіонах показав, що діти потребують допомоги, вони взагалі мало що знають про дитячий туризм та оздоровлення. Хоча саме вони виявилися найбільш уразливою частиною населення і потребують оздоровлення, лікування, відпочинку, освіти тощо. Отже, розгляд параметрів із сучасним станом ринку дитячого відпочинку в Україні свідчить, що у процесах його організації існують певні проблеми: обмежені спектри туристичного продукту; недостатній розвиток інфраструктури; недоступність дитячих турів для значних верств населення; неможливість суб'єктів туристичної діяльності забезпечити безпеку відпочинку; невисока кваліфікація фахівців, що працюють із дітьми.

Сьогодні в розважальних заходах для дітей ми можемо виділити такі основні напрями [4]:

- відпочинок у спеціальних дитячих закладах України та за кордоном (благоустрій літніх таборів);

- розважальні заходи з великою кількістю анімаційних програм у дитячому літньому таборі (деякі тематичні табори: спорт, кінний спорт, археологія, мистецтво чи релігія тощо);

- розважальні заходи в іноземних дитячих центрах, що забезпечують мовну практику, розуміння нових культур та спілкування з однолітками по всьому світу;

- культурні та пізнавальні (автобусні або комбіновані: поїзд + автобус) тури по Україні та за кордон;

- курси туризму в курсах професійних шкіл чи університетів;

- навчальні поїздки за кордон під час канікул (наприклад, літні школи для підвищення рівня іноземних мов та іноземні навчальні центри);

– спортивний туризм та відпочинок (пішохідні та лижні, байдарки, їзда на велосипеді тощо);

– поїздки на різноманітні культурні заходи та концерти.

Попит та пропозиція дитячих розважальних заходів мають очевидну сезонність. Літо вважається найпопулярнішим сезоном, а попит і пропозиція однаково стабільні. Гастролі є найпопулярнішими під час шкільних канікул та на весняні свята. Найпоширенішими видами дитячих розваг є відвідування дитячих спортивних центрів, дитячих розважальних центрів, медичних таборів, які спеціалізуються на профілактичному лікуванні.

Завдяки співпраці українського уряду з урядами інших країн у реабілітації дітей, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи та подій на Сході країни, Україна налагодила тісні стосунки з Кубою, Італією, Іспанією та Францією через благодійні фонди. Основними формами некомерційних поїздок школярів за кордон є поїздки на різні міжнародні конкурси, змагання, які вже давно є найпоширенішим варіантом міжнародних шкільних свят в Україні.

Основними формами співпраці українських та закордонних шкіл є:

– обмін студентами на основі двосторонніх угод;

– участь у міжнародних програмах;

– співпраця з міжнародними структурами (Британський клуб, Інститут Гете, Центр міжнародних обмінів в освіті та науці, Фонд «Відродження» тощо).

Деякі заходи шкільного обміну організуються на основі разових міжнародних програм та культурних, освітніх і екологічних проєктів («Мій край – батьківщина моїх батьків», «Сто чудес України», «Сталий розвиток суспільства» тощо) [5]. Основна частина – це мовний семінар. Для них характерний принцип рівності послуг, що надаються обома сторонами. Проживання та розважальні заходи бере на себе господар, а маршрут оплачує кожен. Для зменшення витрат дітей зазвичай розміщують за кордоном на рівні сім'ї або там, де знаходиться навчальний заклад. Школа складається з 10 до 18 людей одного віку, як правило, від 12 до 16 років. Метаболічний статус коливається від 3–5 тижнів до 4–6 місяців, інколи до 10–12 місяців. Після подорожі українських дітей наша школа приймала однакову кількість іноземних учнів, які жили в сім'ї та залежали від них за однакових умов [8, с. 226].

Останніми роками зростає попит на освітні подорожі, дорожчі та довші (починаючи з чотирьох тижнів) програми, реалізовані під час літніх канікул. Літні курси є найбільш часто використовуваною формою навчання іноземних мов для дітей та молоді в усьому світі, оскільки крім мовних курсів, що поєднують розваги, екскурсії та спортивні курси, літні курси також надають унікальні можливості для навчання в найпрестижніших школах.

Середній час відпочинку дітей становить 21–24 дні. Переважно діти відправляються за кордон на 15–30 днів. До найвимогливіших міських шкіл належать денний догляд, приміські медичні табори, трудові та медичні табори, професійні, військові види спорту, спортивні оздоровчі табори, табори для людей похилого віку. Сьогодні переважна більшість батьків вибирає закордонні культурні, освітні, оздоровчі та освітні поїздки чи екскурсії для своїх дітей в Україну, а також розважальні заходи в дитячих оздоровчих закладах у Карпатах. Заклади також забезпечують культурно-освітні заходи (екскурсії, клуби, майстерні тощо) [3, с. 50].

Деякі батьки також вважають, що відпочинок із дідусям і бабусею на природі, вдома чи на дачі є найкращим та найдешевшим варіантом для їхніх дітей. Головною проблемою розвитку індустрії дитячого туризму в Україні все ще досі є чимала вартість масштабних розважальних заходів для дітей. Велику кількість екскурсій та освітніх поїздок за кордон не можуть дозволити більшість батьків-українців. Туристичні поїздки, організовані школами та туристичними групами, зручніші (зазвичай забезпечують дітям різноманітні прогулянки в парку, відвідування музеїв чи визначних пам'яток, відвідування театрів, планетарію, дельфінарію, цирку та багато іншого). Діти залюбки приймають участь у фестивалях, концертах та різноманітних конкурсах, а також подорожують в інші міста України.

Однак існують певні перешкоди для створення більш-менш доступних цін на послуги для відпочинку дітей, оскільки високі платежі за землекористування, енергію, комунальні послуги впливають на вартість путівок через недостатнє фінансування оздоровлення дітей та відпочинку, обмежені фінансові можливості батьків для придбання путівок.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, в Україні низький рівень організації дитячого туризму, особливо яскраво простежується нерівність серед дітей із різних регіонів. У країні дуже мало програм гуманітарного спрямування, які б допомагали батькам в організації дитячого відпочинку. Діти – майбутнє країни, тому необхідно звернути пильну увагу на питання оздоровлення та організацію дитячого туризму на всіх рівнях, адже батьки більшості дітей мають обмежені фінансові можливості для придбання путівки. Розроблення та впровадження поїздок на короткі відстані, поїздок та змагань для дітей шкільного віку цілком залежать від батьківського фінансування, оскільки держава не має спеціального системного фінансування. Тому школи та навчальні заклади часто стикаються з проблемою неможливості забезпечити учнів додатковою освітньою програмою, яка б дуже добре впливала на загальний розвиток дитини. А головне, подорожуючи, діти б краще пізнавали свою країну, що допомагало б у навчанні, налагоджувалися б дружні стосунки між

представниками різних регіонів. У подальших наукових пошуках необхідно більш докладно дослідити можливі шляхи розвитку дитячого туризму в складних умовах сьогодення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку в Донецькій області у 2013–2019 рр. Офіційний портал Головного управління статистики у Донецькій області. URL: <http://www.donetskstat.gov.ua/statinform1/tourism3.php> (дата звернення: 01.05.2020).

2. Дитячі заклади оздоровлення та відпочинку Луганської області в 2013–2019 рр. Офіційний портал Головного управління статистики у Луганській області. URL: <http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/turizm/turizm.php.htm> (дата звернення: 01.05.2020).

3. Долгова К. Кластерна модель територіального комплексу дитячого туризму та рекреації в Україні. *Економічна та соціальна географія*. 2017. Вип. 78. С. 47–52.

4. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04.09.2008 № 375VI (зі змінами). URL: https://ips.ligazakon.net/document/t080375?ed=2010_12_23 (дата звернення: 11.11.2021).

5. Положення «Про порядок направлення дітей на оздоровлення та відпочинок» від 31.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z084118> (дата звернення: 12.11.2021).

6. Мельничук М.М., Зейко В.О. Молодіжний та дитячий туризм: сутність та класифікація за віком. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія»*. 2016. Вип. 44. С. 118–122. URL: <https://periodicals.karazin.ua/geoeco/article/view/7500> (дата звернення: 07.11.2021).

7. Федякин А.А. Теоретико-методические основы оздоровительного туризма : дис. ... д-ра пед. Наук : 13.00.04, 03.00.13 ; Адыг. гос. ун-т. Майкоп, 2000. 279 с.

8. Чорна Л.В. Інноваційні підходи до організації літнього дитячого оздоровлення. *Карпатський край*. 2015. № 1. С. 225–229.

9. The Children of the Contact Line in East Ukraine: An Assessment of the Situation of Children and Their Families Living in Government-Controlled Areas along the Contact Line in the East Ukraine Conflict Zone. The official website, 2017. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/486/file/children_of_the_contact_line.pdf (last access: 10.09.2017).

REFERENCES:

1. Dytiachi zaklady ozdorovlennia ta vidpochynku v Donetskii oblasti u 2013–2019 rr. (2019) Ofitsiinyi portal Holovnoho upravlinnia statystyky u Donetskii oblasti

[Children's health and Recreation institutions in the Donetsk region in 2013–2019 official portal of the Main Department of Statistics in the Donetsk region] URL: <http://www.donetskstat.gov.ua/statinform1/tourism3.php> (accessed 01 May 2020). (in Ukrainian)

2. Dytiachi zaklady ozdorovlennia ta vidpochynku Luhanskoi oblasti v 2013–2019 rr. Ofitsiinyi portal Holovnoho upravlinnia statystyky u Luhanskii oblasti (2019) [Children's health and Recreation institutions of the Luhansk region in 2013–2019 official portal of the Main Department of Statistics in the Luhansk region] URL: <http://lg.ukrstat.gov.ua/sinf/turizm/turizm.php.htm> (accessed 01 May 2020). (in Ukrainian)

3. Dolhova K. (2017) Klasterna model terytorialnoho kompleksu dytiachoho turyzmu ta rekreatsii v Ukraini [Cluster model of the territorial complex of children's tourism and recreation in Ukraine]. *Ekonomichna ta Sotsialna Geografiya*, vol. 78, pp. 47–52 (in Ukrainian)

4. Zakon Ukrainy "Pro ozdorovlennia ta vidpochynok ditei" vid 04.09.2008 № 375VI (zi zminamy) (2008), [Law of Ukraine " on health improvement and recreation of children " dated 04.09.2008 No. 375vi (as amended)] URL: https://ips.ligazakon.net/document/t080375?ed=2010_12_23 (accessed 11 November 2021). (in Ukrainian)

5. Polozhennia "Pro poriadok napravlennia ditei na ozdorovlennia ta vidpochynok" vid 31.01.2018 (2018) [Regulation" on the procedure for sending children for health improvement and Recreation " dated 31.01.2018] URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z084118> (in Ukrainian) (accessed 12 November 2021).

6. Melniichuk M.M. Zeiko V.O. (2016) Molodizhnyi ta dytiachyi turyzm: sutnist ta klasyfikatsiia za vikom [Youth and children's tourism: the essence and classification by age]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina. Serii: Heolohiia. Heohrafiia. Ekolohiia*, vol. 44, pp. 118–122. URL: <https://periodicals.karazin.ua/geoeco/article/view/7500> (accessed 07 November 2021) (in Ukrainian)

7. Fediakyn A.A. (2000) Teoretyko-metodycheskye osnovy ozdorovyitelnoho turyzma [Theoretical and methodological foundations of health tourism] Abstract of Ph.D. dissertation, Pedagogic Sciences, Adyghe State University, Majkop, Rossyjs'ka federatsiia. (in Russian)

8. Chorna L. V. (2015) Innovatsiinyi pidkhody do orhanizatsii litnoho dytiachoho ozdorovlennia [Innovative approaches to organizing summer children's health improvement]. *Karpats'kyj Kraj*, vol. 1, pp. 225–229. (in Ukrainian)

9. The Children of the Contact Line in East Ukraine: An Assessment of the Situation of Children and Their Families Living in Government-Controlled Areas along the Contact Line in the East Ukraine Conflict Zone. The official website, 2017. URL: https://www.unicef.org/ukraine/media/486/file/children_of_the_contact_line.pdf (accessed 10 September 2017).